

Çiftçi ve Köy

Dünyası

Sayı: 252 Aralık 2005

TZOB Yayın Organı

**BAYRAKTAR, tarımın sorunlarını
Başbakan ERDOĞAN'la görüştü**

**TZOB, Tarım Bakanlığına AB sürecinde
ünk tarımı hakkında konferans verdi**

AB'ye Uyum Sürecince Tarım Sektörünün Küçülmesinin Türk Kadın Çiftçilere Etkisi

Dr. Özlen Hic-BİROL

GİRİŞ

Türkiye, 1999'da Avrupa Birliği'ne (AB) aday üye olmasını izleyerek 17.Aralık.2004'de, 3.Ekim.2005 için üyelik müzakeresi tarihi almış, 3.Ekim'de Türkiye ile AB arasındaki çeşitli sorunların çözümü için mütabakat sağlanarak çerçeve anlaşması imzalanmış ve müzakere aşaması başlamıştır.

Türkiye'nin 1959'daki başvurusu ve 1963 Ankara Ortak Üyelik Anlaşması'nı izleyen çok uzun bir tarih boyunca, işte bu 3.Ekim.2005'te üyelik için müzakerelerin başlaması Türkiye ile AB arasında en önemli köşetaşımı oluşturmuştur.

Sektörler arasında en güç ve en uzun müzakere konusunun tarım sektörü olacağı kesindir.

Şimdi, bu kısa konuşmada önce Türk tarımı ve kadın çiftçilerin konumu ve bu konudaki son gelişmeler özetlenecek, bunu izleyerek AB'ye uyum sürecinde Türk tarımının yeniden düzenlenmesi ve küçülmesi ve bu süreç içinde kadın çiftçilerin konumunun ne olacağı ele alınacaktır.

Bu sorunun cevabının, çok ciddi belirsizlikler nedeniyle, kesin olmaktan çok uzak olduğunu ve iyimser senaryolar yanında kötümser senaryoların da sözkonusu olabileceğini daha şimdiden vurgulamak isterim.

I. TÜRK TARIMI VE KADIN ÇİFTÇİLERİN BUGÜNKÜ DURUMU

Türkiye'de tarım, en çok kadın istihdamı olan sektördür. Ayrıca, yine tarımla ilgili olan şu konuyu önemle belirtelim:

Bu sektörün durumu 1999-2000 ekonomik krizi ve IMF ile yapılan STAND-BY anlaşması uyarınca alınan tedbirler sonucunda ciddi bir gelir azalması ve daralmaya

maruz kalmıştır. Bu da Türk kadın çiftçilerini daha da fazla etkilemiştir.

Nitekim, IMF ile yapılan anlaşma uyarınca tarım girdilerine yapılan subvansiyonlar çok büyük ölçüde kaldırılmıştır. Yüksek destek fiyat politikasından vazgeçilmiş, dünya fiyatlarına uyma ilkesi benimsenmiştir. Fakat aynı zamanda, yurtiçine akan kısa vadeli fonlar ve krediler -son yıllardaki cari işlemler açığındaki artışa rağmen- döviz kurlarını düşük tuttuğu için, tarım fiyatları diğer fiyatlara ve enflasyona oranla gerilemiştir. Bu nedenle tarım geliri ve tarım ihracatı hem mutlak hem de oransal olarak düşmüş, tarım ithalatı ise artmıştır. Yine kriz ve bütçe açıklarının kapatılması gayretiyle tarımda sulama gibi verimli alt-yapı yatırımları hemen hemen kesilmiş, ayrıca tarımda AR-GE (Araştırma-Geliştirme), tohum islahı, vs. gibi konular ihmal edilmiştir.

İşte tarımda bugünkü durum budur.

Bu noktada hemen belirtmeliyim ki, tarımda IMF ile yapılan anlaşmadan önce de zaten ciddi yanlışlar, mesela yanlış üretim politikaları ve toprağın yanlış kullanılması ve bunların yol açtığı erozyon, yanlış girdi, ilaç, tohum, gübre kullanımı ve bunların yol açtığı israf ve verimlilik düşüşü gibi. Bu nedenlerle Türkiye'de hemen bütün tarla ürünlerinde ve hayvancılıkta verimlilik AB'ye oranla çok düşüktür.

Fakat aynı zamanda, ilginçtir ki, Türkiye'de IMF anlaşması uyarınca tarımda girdi subvansiyonları geniş ölçüde azaltılırken, ABD son yıllarda tarım subvansiyonlarını eskiye oranla daha da arttırmıştır. AB ise Ortak Tarım Politikası (OTP) uyarınca tarım subvansiyonlarının yine yüksek düzeyde kalması ve azaltılmaması konusunda görüş birliğine varmıştır. Bunların etkisiyle (Dünya Ticaret Örgütü) gelişmiş ülkelerin tarımda "korumacılığı" azaltmaları, böylece gelişen ülkelere doğru tarım ihracatının artmasına yol açmaları yolundaki gayretleri; üstelik bu yönde gelişmiş ülkelerin daha önceden verdikleri sözlere rağmen, olumlu bir sonuç vermemiştir.

II. TÜRK TARIMI VE KADIN ÇİFTÇİLERLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kaynaklarından izleneceği gibi, 1999-2000 yılında karşılaşılan ekonomik kriz sonrasında bugüne kadar tarımda şu gelişmeler kaydedilmiştir:

□ Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) 2000'de önemli bir azalma gösterdikten sonra devamlı olarak büyümüş, buna karşın tarım üretimi çok az artmıştır. Sonuçta tarımın GSMH içindeki payı azalmış ve 2004'te %11,6'ya inmiştir.

□ Tarımda istihdamda da son yıllarda mutlak olarak bir azalma görülmüştür. 2003'te tarım istihdamı 7.165 bin, bunun toplam istihdam içindeki payı %30,3 idi. Ancak buna paralel olarak işsizlik oranı da giderek artmış ve 2003'te %10,5 olmuştur. Gerçi, 2004'te istihdamda bir artış başlamış olup, 2005'te daha da büyük bir artış beklenmektedir. Fakat işsizlik oranı yine de bu yüksek düzeyde kalacaktır.

□ Tarımda istihdamın azalmasına paralel olarak kırsal nüfusun mutlak düzeyi de 2000'den bu yana hemen hemen aynı kalmış, kentsel nüfus ise devamlı artış göstermiştir. Sonuçta kırsal kesimin nüfus içindeki payı da düşmektedir.

□ Tarımda gerek kamunun gerek özel sektörün sabit sermaye yatırımlarının payı çok düşüktür. 2003'te kamu yatırımlarında tarımın payı %7,7, özel yatırımlarda %2,7, toplam sabit yatırımlarda ise %4,4 idi. Tarımda özel yabancı sermaye akımı ise ihmaledecek kadar küçük bir rakamdır.

□ Bu gelişmelere paralel olarak ekilen arazi hacmi de azalmıştır. Bağ, bahçe, sebze ve zeytinlik çok az bir artış göstermiş, ormanlar hemen hemen aynı düzeyde kalmış; azalma özellikle ekilen tarla arazisinde başgöstermiştir. Ekilen arazi 1999'de 18.444 bin hektar, 2003'de 17.549 bin hektar idi.

Tarımda çalışan kadınlarla ilgili istatistikler ise şöyledir:

□ Tarımda çalışan kadınların mutlak seviyesi %50'nin üzerinde, yani erkeklerden biraz daha fazladır. Bu nedenle tarımdaki gelişmeler ve aynı zamanda olumsuz gelişmeler Türk çiftçi kadınlarını yakından ilgilendirir.

□ Tarımda çalışan kadınların sayısı erkeklerden nile efradı” olarak çalışanlar ve bunun içinde kadınlar çok büyük bir bölümü oluşturmaktadır.

Yani kısaca, tarımda çalışan kadın sayısı çok yüksek olmakla beraber, bunların çoğunluğu ücretsiz aile efradıdır. Başka bir ifade ile, kadın ailenin tarım işlerinde erkeğin yanında çalışmaktadır. Ayrıca tarımda kendi işinde çalışan kadın sayısı yok denecek kadar azdır.

Yine tarımda çalışan kadınlarla ilgili iki istatistik şunlardır:

□ Tarımda çalışan ve kırsal kesimdeki kadınlar arasında okur-yazar olmayanların sayısı çoktur, okur-yazar olanların dahi eğitim dereceleri düşüktür. Bu nedenle kırsal kesimde özellikle kız çocukların okula gönderilmesi ve eğitim büyük önem taşımaktadır.

□ 1999'dan bu yana kırsal nüfus ve tarımda çalışan nüfus oranı azalırken, bu azalma kadın nüfusta biraz daha da fazla olmuştur. Ama bu bulgu, uzun dönemde tarım sektörünün payı sağlıklı bir şekilde ve verimi yükseltilecek düşürüldüğü zaman tarımda çalışan kadın nüfusun ne olabileceği hakkında istatistiksel bakımdan anlamlı ve yeterli bir ipucu vermemektedir ve bunu önceden tahmin etmek de oldukça zordur.

III. AB'YE UYUM SÜRECİNDE TÜRK TARIMININ DURUMU

Tarımın bugünkü durumuyla ilgili, yukarıdaki veri ve bilgilerden de anlaşılacağı gibi, AB ile başlayan üyelik müzakereleri ve uyum sürecinde en büyük sorun ve en uzun sürecek konu tarım sektörü olacaktır. Tarımda uyumla ilgili çalışmaya aslında 17.Aralık.2004'ten itibaren, hatta daha da önceden başlanmıştı, örneğin doğrudan gelir desteği (DGD) gibi. Fakat bu çabalar çok yavaş ve yetersiz kalmıştır.

Türk tarımının AB'nin OTP'ne ve AB Ekonomisi'ne uyumunu sağlamak, verimi yükseltmek ve tarım sektörünü küçültmek amacıyla DGD'yi daha işlerli hale getirmek

yanında, tarım sektöründe çok büyük yapısal ve malî sorumlularla karşı karşıya bulunmaktayız.

Örneğin girdi bazındaki subvansiyonların ve aynı zamanda dolaylı vergilerin AB uygulamalarına paralel şekilde düzeltilmesi, tüm tarımsal ürünlerde kalitenin yükseltilmesi ve AB standartlarına uyulması en başta gelen uyum sorunları arasındadır.

Ayrıca, tarımda verimliliği arttıracak ve israfı önleyecek reformların yapılması, rekabet gücünün sağlanması, ürün üretiminde rekabet gücü yüksek ama aynı zamanda AB piyasalarında talep potansiyeli olan ürünlerin üretimini artırılması da büyük önem taşımaktadır.

Yine, kırsal kesim nüfusunun eğitimine, özellikle kırsal kesimde erkek çocukların yanında kız çocukların okula gitmesi konusunda ciddi bir program uygulamak gerekir.

Tarımda AB'ye uyum konusunda AB malî yardımını sağlayacak projeler önemlidir. Fakat daha da önemli olan, tarımda AB subvansiyonu sağlamak değil, yeniden yapılanmayı başarmaktır.

IV. AB'YE UYUM SÜRECİNDE TÜRK KADIN ÇİFTÇİLERİN DURUMU VE BELİRSİZLİKLER

Acaba uzun bir uyum süreci ve tarımın küçülmesi sonucunda Türkiye'de kadın çiftçilerin durumu ne olacaktır? Bu soruyu kesin bir şekilde cevaplandırmak zor. Çünkü karşımızda önceden kestirilemeyen türlü belirsizlikler mevcut:

1- Türkiye'de uygulanacak politikaları ele alacak olursak, hem AB piyasalarını ve aynı zamanda hem de toprağın verimli kullanımını hesaba katan bir üretim politikası ne ölçüde başarılacaktır?

2 - Toprak, tohum ve çeşitli girdilerin kullanımında israf ne ölçüde önlenecek ve verim ne ölçüde artırılacaktır?

3- AB'ye ve OTP'ye uyum ile ilgili yasalar ne etkinlikle çıkarılacak, çıkarılırsa ne etkinlikle uygulanacaktır?

4- Ürün kalitesi ve standardizasyon ne ölçüde başarılacaktır?

5- Verimli alt-yapı yatırımları ne ölçüde tamamlanacaktır?

Bu soruları genel ekonomi politikalarını da ele alarak daha da çoğaltmak mümkündür.

6- Ayrıca AB ile ilgili olarak bir diğer belirsizlik de şudur: Ortak Tarım Politikası değişecek midir?

7- Dünya Ticaret Örgütü'nün -ABD ve AB başta olmak üzere- gelişmiş ülkelerin tarımda uyguladıkları korumacılığı azaltmaları yolundaki çabaları ne kadar etkili olabilecektir?

8- Türkiye-AB ilişkilerindeki başlıca sorunlar ve belirsizlikler ise şunlardır: Kıbrıs, sözde Ermeni soykırımı, terör ve insan hakları gibi başlıca siyasi konularda ne derecede ciddi sorunlar çıkabilecektir?

Müzakere süreci kaç yıl sürecek?

9- VE EN ÖNEMLİSİ: Tam Üyelik sonucuna ulaşılabilecek midir?

V. GENEL DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇ

Tüm bu belirsizliklere rağmen, yine de, tarım ve dolayısıyla kadın çiftçilerle ilgili şu genel değerlendirmeleri yapabiliriz:

Türk tarımı en çok kadın istihdam eden, istihdam edilen kadın sayısının erkekte fazla olduğu bir sektör olması nedeniyle tarım sektörünün genel gelişme yönü, Türk kadın çiftçilerini de çok yakından ilgilendirmektedir.

A. Türk tarımı, AB'ye uyumu için uzun dönemde küçülmesi gerekecektir. İşte bu küçülme süreci iki yönde olabilir:

1. Birincisi, 1999-2000 ekonomik krizini izleyerek yapıldığı gibi, tarımda verimlilik ihmal edilirse, aslında uyum da o denli güç ve sorunlu olacaktır. Çünkü tarımda verimliliğin düşük olması çok büyük boyutta "işsizlik" ve "gizli işsizlik" sorunu yaratacaktır. Ayrıca, "dış ticaret dengesi" ve "makroekonomik dengeler" de bozulacaktır.

2. İkincisi, eğer tarımda verimliliği arttıracak politikalar etkinlikle uygulanırsa, sonuçta tarımda hane başına düşen gelir hızla yükselebilecek, tarım-dışı sektörler ve dolayısıyla Türk ekonomisinin bütünü daha hızlı ve sağlıklı bir şekilde büyüyecek, işsizlik sorunu daha kolay çözülecek, dış ticaret dengesi ise düzelecektir. Tarım gelirinin yükselmesi, aynı zamanda, tarım-dışı sektörleri uyaracağı için sonuçta ve uzun dönemde tarımın GSMH içindeki payı da sağlıklı bir şekilde küçülecek ve bu konudaki AB normlarına ulaşabilecektir.

B. "Tarım sektörünün uzun dönemde küçülmesinin, tarımda hanehalkı sayısı ve istihdam azalmasının erkek karşısında kadın çalışan açısından bir farkı olabilir mi?" sorusuna gelince: Genelde tarımda toplam istihdamın azalması sonucunda kadın çalışan sayısının azalmayacağını, hatta belki biraz daha yükseleceğini tahmin edebiliriz. Çünkü, genelde tarım-dışı sektörlerde istihdam imkanları genç ve orta yaşta okuma-yazma bilen erkekler için daha geniştir.

Fakat, tabii ki, tarımda çalışan kadınların diğer sektörlerde, özellikle hizmet sektörüne geçebileceklerdir, ama bu ilden ile, bölgeden bölgeye farklılık gösterebilir. Yine, okuma-yazma bilen kadınların diğer sektörlerde geçme şansı bilmeyenlere oranlara daha fazla olacaktır.

